

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Смирнова Наталія Василівна

Кандидат економічних наук, доцент

Одеського державного аграрного університету,

Україна, м. Одеса

FEATURES OF AGRICULTURAL ENTERPRISE'S OPERATING NON-CURRENT ASSETS MANAGEMENT

Natalia Smyrnova

Ph.D., associate professor

Odessa State Agrarian University,

Odesa. Ukraine

Анотація

Розглянуто особливості управління операційними необоротними активами сільськогосподарських підприємств. Досліджено тенденції розвитку окремих особливостей в аграрних підприємствах України. Відображено вплив специфіки галузі сільського господарства на управління формуванням і використанням операційних необоротних активів.

Absract

Features of agricultural enterprise's operating non-current assets management have considered. The tendencies of certain features development in Ukrainian farms have researched. Influence of agricultural branch specifics on operating fixed assets formation and use management has reflected.

Ключові слова: активи; операційні необоротні активи; тенденція; сільське господарство; структура; управління.

Keywords: assets; operating non-current assets; trend; agriculture; structure; management.

Операційна діяльність будь-якого господарюючого суб'єкту в значній мірі залежить від раціонального та ефективного використання його активів, основою і базою розширеного відтворення яких є операційні необоротні активи. Тому результати підприємницької діяльності організації визначаються такими факторами, як їх вартість, технічний стан, забезпеченість та ефективність використання.

В сучасних умовах стрімкого інноваційного розвитку і виникнення нових та удосконалення діючих видів техніки і технологій неможливо переоцінити значення операційних необоротних активів підприємства. Вони виступають одним з ключових факторів, що визначають ресурсний потенціал і конкурентні позиції аграрного формування. Сьогодні без сучасного обладнання і нових технологій неможливо ні випустити високоякісну продукцію, ні забезпечити істотне зниження її собівартості, яке є базою для обґрунтованого зниження продажної ціни, тобто неможливо створити ключові конкурентні переваги товару, пропонованого покупцеві.

Проблемам матеріального, фінансового, інформаційного забезпечення формування та використання виробничих активів в агропромисловому виробництві приділяли увагу В.Г. Андрійчук, А.П. Гайдучський, Г.М. Запша, М.В. Зубець, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, М.Ф. Кропивко, М.І. Крупка, М.Й. Малік, Г.М. Підлісецький, М.А. Садиков, О.В. Смоленцева, А.В. Чупіс, О.М. Шестопаль, В.В. Юрчишин та ін. Однак, деякі питання щодо сутності та складу операційних необоротних активів в галузі сільського господарства, особливостей їх формування та управління ними залишаються недостатньо дослідженими. Тому вирішення проблеми покращення забезпеченості аграрних формувань України операційними необоротними активами, на нашу думку, вимагає подальших досліджень.

З нашого погляду, під операційними необоротними активами слід ті необоротні активи, які безпосередньо використовуються при виробництві і збуті продукції підприємства. Для дослідження складу операційних необоротних активів в аграрних підприємствах слід дослідити особливості їх формування та використання.

Так, на управління операційними необоротними активами будь-якого підприємства значний вплив здійснює галузева специфіка. Сільськогосподарські підприємства мають певні відмінності від підприємств промислових чи торгових. Ці особливості досить детально досліджені у праці [1]. Специфіка управління операційними необоротними активами обумовлюється специфікою самого сільського господарства та особливостями формування системи бухгалтерського обліку в ньому. З нашої точки зору, до таких особливостей слід віднести наступні:

- висока питома вага операційних необоротних активів в складі необоротних активів сільськогосподарських підприємств, що зумовлено їх виробничим спрямуванням та

продажем продукції оптовими партіями. Для дослідження цього на рис. 1 відображено поліноміальну трендову лінію питомої ваги операційних необоротних активів в складі необоротних активів. Рівняння регресії має вигляд: $y = -0,1652x^2 + 0,4961x + 83,42$ і свідчить, що середня питома вага операційних необоротних активів в складі необоротних активів сільського господарства України складала у 2005-2014 роках близько 83 %. Щороку в середньому питома вага операційних необоротних активів в складі необоротних активів скорочується на 1,6 %, а також має прискорення падіння 0,5 %, проте динаміка прискорення зростання є низькою. Коефіцієнт достовірності апроксимації (R^2) становить 0,75, тобто, достовірність висновку є досить високою;

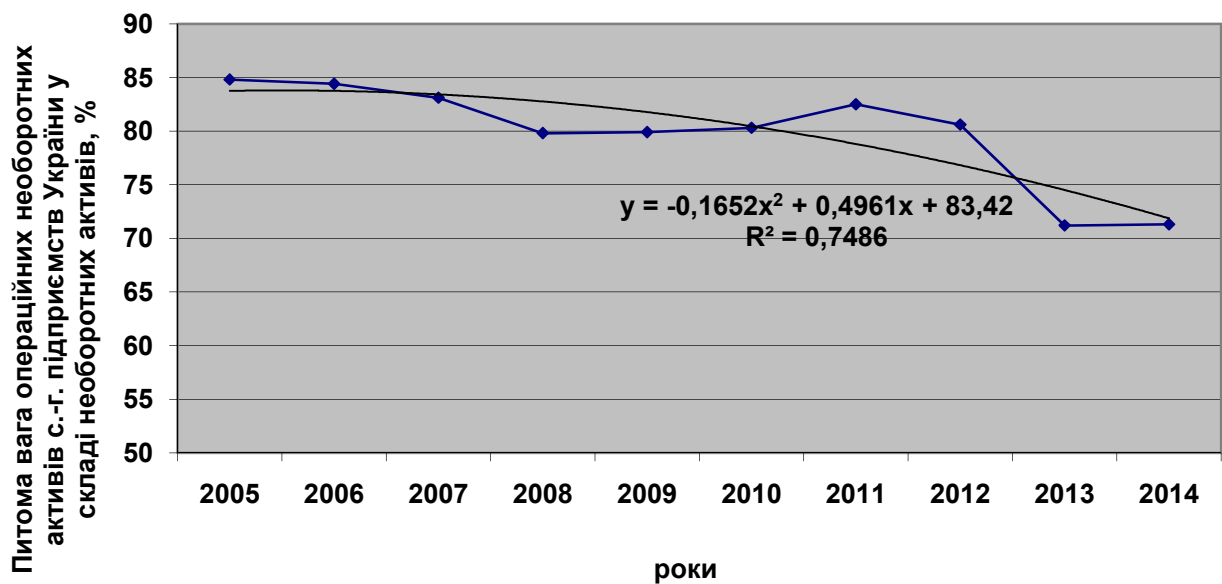

Рисунок 1. Поліноміальна трендова модель питомої ваги операційних необоротних активів в складі необоротних активів сільськогосподарських підприємств України

Джерело: розраховано автором на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

– основним операційним необоротним активом в сільському господарстві є земля, вартість якої включається до складу необоротних активів. Але при цьому, на відміну від інших видів необоротних активів, вартість земельних ділянок не амортизується [2];

– земельні ресурси як найважливіший фактор виробництва аграрного сектору економіки вимагають значної кількості сільськогосподарської техніки, що вказує як на високу питому вагу операційних необоротних активів в структурі балансу, так і на перспективність великомасштабного виробництва чи створення інтегрованих формувань в галузі;

– до складу операційних необоротних активів в сільському господарстві також входять живі організми – тварини (робоча і продуктивна худоба) і рослини (багаторічні

насадження). Вартість цих видів активів, відображена у балансі як довгострокові біологічні активи, до певного періоду, який залежить від фізіологічних процесів, не тільки не зменшується в процесі використання, але і зростає;

– використання й відтворення довгострокових біологічних активів обмежене в часі. Дані обмеження зумовлені їх біологічними властивостями в процесі експлуатації. Проте, даний вид активів при науково обґрунтованому формуванні (розвитку селекційної роботи в підприємстві, яка збільшить питому вагу нематеріальних активів) може продовжити період їх корисного використання;

– особливістю формування операційних необоротних активів в сільському господарстві є відсутність або незначна питома вага нематеріальних активів. Адже фактично в галузі операційні нематеріальні активи представлені, як правило, оформленням прав на оренду земельних ділянок. З огляду на перспективність інноваційної діяльності, доцільним буде занесення до їх складу також результатів селекційної роботи та вартості результатів інших наукових досліджень у рослинництві і тваринництві. Відмітимо, питома вага вартості нематеріальних активів що в сільськогосподарських підприємствах Одеської області складала в 2005 р. 1,2 %, проте в 2014 р. скоротилась до 0,4 % [3]. У той час як в сільськогосподарських підприємствах економічно розвинених країн їхня величина може навіть перевищувати вартість матеріальних активів [1];

– у більшості випадків аграрні підприємства не обліковують, або не повністю обліковують нематеріальні активи, не оцінюють їх. Прикладом цьому можуть бути різноманітні комп'ютерні програми, які використовуються, але в балансі не відображені;

– сезонність сільськогосподарського виробництва викликає нерівномірне використання окремих видів операційних необоротних активів протягом року. Також технологічні особливості циклу виробництва сільськогосподарської продукції визначають короткочасне використання деяких видів сільськогосподарських машин протягом року – тракторів, комбайнів, сільськогосподарських машин тощо;

– готова продукція сільського господарства входить в наступний цикл виробництва вже як засіб виробництва (приплід тварин, насіння, саджанці), і, як наслідок, виникають особливості у формуванні операційних основних засобів, а накопичення і відшкодування частини активів відбувається в натуральному виразі;

– високий рівень зносу основних засобів в сільськогосподарських підприємствах і недостатність коштів для їх оновлення пов'язані із значною диспропорцією цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;

– формування операційних необоротних активів, в основному, за рахунок власних джерел, що в збільшує показники фінансової стійкості;

– низька ліквідність переважної більшості операційних необоротних активів в аграрному секторі, що в кінцевому підсумку впливає на зниження показників платоспроможності;

– значний ступінь зносу основних засобів у складі операційних необоротних активів. Наведені на рис. 2 дані свідчать, що простежується чітка тенденція до зростання показника зносу операційних необоротних активів сільськогосподарських підприємств України вартості активів підприємств галузі. Рівняння регресії $y = 0,817x + 31,447$ показує, що за період 2005-2014 р.р. щороку в середньому показник зносу операційних необоротних активів підприємств галузі зростав на 0,8 в.п. Надійність висновку висока, так як коефіцієнт достовірності апроксимації близький до 1. В прогнозі на 2016 р. ступінь зносу може досягти 42 %.

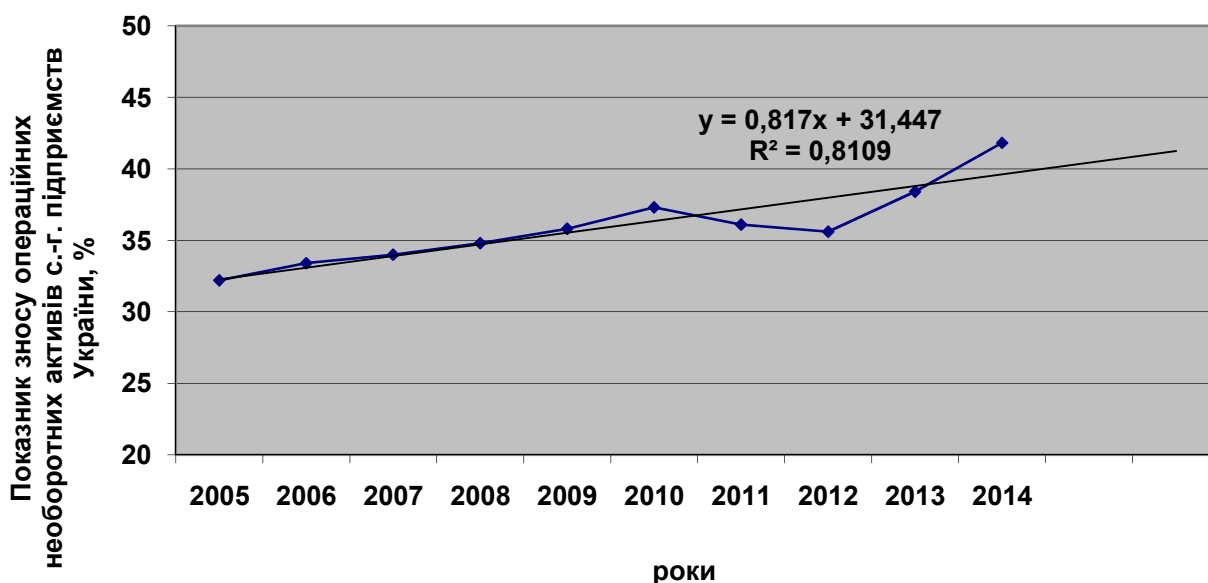

Рисунок 2. Лінійна трендова модель показника зносу операційних необоротних активів сільськогосподарських підприємств України

Джерело: розраховано автором на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таким чином, до складу операційних необоротних активів сільськогосподарських підприємств ми можемо віднести основні засоби, довгострокові біологічні активи і нематеріальні активи.

Отже, особливості управління операційними необоротними активами в сільському господарстві визначаються особливостями їх кругообігу. До них можна віднести сповільненість руху капіталу, нерівномірність завантаження, нераціональність формування, потенціал інноваційного розвитку, високу фінансову стійкість та низьку ліквідність.

На окремих стадіях кругообігу операційних необоротних активів слід враховувати ці особливості. Так, на першій стадії операційного циклу, коли сформовані підприємством необоротні активи переносять частину своєї вартості на собівартість готової продукції, у сільському господарстві необхідно враховувати особливості амортизації основних засобів, довгострокових біологічних та нематеріальних активів, які суттєво відрізняються. Все це необхідно відображати в обліковій політиці підприємства. На другій стадії – процесі реалізації продукції і накопиченні зносу операційних необоротних активів у формі амортизаційного фонду – також необхідно враховувати особливість переваги самофінансування і створювати амортизаційний фонд на спец рахунку. На третій стадії, коли кошти від експлуатації активів спрямовуються на їх поточний і капітальний ремонт діючих або формування нових – доцільно використовувати змішані схеми фінансування, залучаючи також такі джерела як лізинг, селенг, кредитування, державна допомога.

Література

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Смоленцева Е. В. Особенности формирования и управления внеоборотными активами в сельскохозяйственных предприятиях/ Е. В. Смоленцева // Экономика и современный менеджмент: теория и практика. 2014. - №43. [Електронний ресурс] Научная библиотека КиберЛенинка. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-formirovaniya-i-upravleniya-vneoborotnymi-aktivami-v-selskohozyaystvennyh-predpriyatiyah>
3. Показники балансу підприємств Одеської області за видами економічної діяльності станом на 31 грудня [Електронний ресурс] Головне управління статистики в Одеській області. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>